

DISSE^TRATI^O ACADEMICA
 DE
 J U R E,
 Ex CONSENSU MAGNIFICI JC^{TORUM}
 In ALM^A LEUCORE^A ORDINIS

SUB PRÆSIDIO

V I R I

Nobilissimi, Amplissimi atq; Consultissimi

D_{NI}. FRANC. HENRICI HÖLTICH_S,
 JUR. DOCT. ET IN CONSISTORIO ECCLESIA-
 STICO ADVOCATI ORDINARII,

Fautoris atq; Studiorum suorum Promotoris

Colendi

publico examini sistit

AUT. & R.

CHRISTOPH ADAM AB ARNIMB,
 Eqv. Saxo.

In AUDITORIO JC^{TORUM},
 AD D. IX. MAI^I, A. C. M DC LXXIV.

WITTEBERGÆ,
 EXCUDEBAT JOHANNES WILCKIUS.

CONFESSIO CONFATIUS
ECCLESIA
RUDOLPHUS CONFATIUS
CONFESSIO
CONFESSIO
CONFESSIO

HEROIBUS INCLUTIS,
DOMINIS MEIS GRATIOSISSIMIS,
MÆCENATIBUS MAXIME OBSERVANDIS.
ILLUSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
CHRISTIANO ERNESTO

â KANNE,
Dynastæ in Klöden,
Summo Aulæ Electoralis Sax: Præfecto , Consiliariò
Sanctiori, Comiti, supremo Camerario, nec non Præfecto Legionis
Prætoriæ eqvestris, Capitaneoq; Præfecturarum Schweinitz/
Schlieben/Seyda/Annaburg & Gräfenhånnichen
tum quoq; censuum ac reddituum Electoralium
Directori.

UT ET

ILLUSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
HENRICO, LIBERO BARONI

â FRIESEN,
Dynastæ in Schönfeld/Puþka/Graupa & Jessen/
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ in Senatu Sanctio-
ri Principi & Comiti Eminentissimo.

NEC NON

ILLUSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
REINHARDO DIETERICO,
S.R. I. PANNERIO ET LIBERO BARONI à TAUBE,
DYNASTÆ IN Neufirch/Rödern/Höchericht/Wilthen/Leuben/Franckenthal
& Radeburg/et.
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ Comiti
& Consiliario intimo, atq; Cancellario.

SIMUL ET

**ILLUSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
NICOLAO, S.R.I. PANNERIO
ET LIBERO BARONI à GERSDORFF,
Dynastæ in Baruth/Pretnig/Hauswalda & Racfel/
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ Consiliario
intimo atq; Comiti.**

Tum Et

**ILLUSTRI AC GENEROSISSIMO
DOMINO DOMINO
HAUBOLDO A MILTITZ,
Toparchæ in Scharffenberg.**

NEC NON

ILLUSTRI AC GENEROSISSIMO

DOMINO DOMINO

CHRISTIANO SIGISMUNDO
ab HOLTZENDORFF,
Toparchæ in Thalwissic.

Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ
Comiti, nec non Capitaneo supremo Præfecturarum Eul-
enburg & Düben.

EGUATE AFFINI COLENDISSIMO.

DENIQVE
ILLUSTRIBUS AC GENEROSISSIMIS
DOMINIS
DOMINO DOMINO
JOHANNI CHRISTIANO

ab ARNIM B,
Toparchæ in Preßsch Zichau/ Saufelt & Dannroda
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ
Consiliario aulico & Justitiæ, nec non Comiti.

DOMINO DOMINO
CHRISTOPHORO JULIO
ab ARNIM B,
Toparchæ in Döben & Zichau.
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ
Comiti nec non Eqvitum desultoriorum & militum provincialium
Capitaneo.

DOMINO DOMINO
VVOLFGANGO FRIDERICO
ab ARNIM B.
in Preßsch & Zichau.
Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS SAXONIÆ
Comiti.
*Fratribus Germanis obsequio & cultu filiali profe-
quendis.*

Has studiorum Academicorum primitias

ea qva par est animi
submissione atq;
devotione

*sacras esse
volo*

Vestrar. Illustriss. Excellentiar.
atq; Illustr. Generositatum

*Piissimus atq; submississimus
Cliens*

CHRISTOPH ADAM AB ARNIMB.

§. I.

Vocabulum Juris, qvod à jubendo derivatur, diversas habet significationes: Qvandoq; enim sumitur pro facultate qvam aliquis sibi acquisivit vi legis aut consuetudinis; uti pater habet facultatem atq; jus castigandi liberos, maritus jus atq; facultatem utendi fruendi bonis uxoris &c: Interdum vero accipitur pro titulo, qvo quis rem aliquam possidet, puta titulo emptionis, hæreditatis, qvo pertinent r. t. D. pro emptore, pro hærede &c: Nonnunquam autem usurpatur pro arte Juris seu Jurisprudentiâ systematicè sumptâ prout scilicet Jus est ars boni & æqui per l. i. pr. D. d. Just. & Jur. vid. Hahn: ad Wesenb. p. m. 28. Wilb. Grot. de principiis: Jur: Nat: p. m. 3. Præter has tamen significationes dantur adhuc duæ aliæ qvà jus diverso tamen respectu pro causa & effectu Justitiæ sumitur. Causa Justitiæ Jus erit, qvatenus Legislator mediantibus legibus in actiones hominum justiam introducit, conformes eas reddendo Sanctionibus à se latis bonum publicum spectantibus. Effectus vero Justitiæ jus erit, qvatenus Legislator justus sapiens & prudens secundum rectam rationem constituit leges in usum & salutem societatis. Ubi lex ipsa à justo Legislatore præscripta atq; proposita Jus dicitur; qvod vero secundum hoc jus dispositum alteriq; tributum est, justum, operatio secundum justitiam, actioq; justa appellatur. Ultraq; significatio ad nostrum scopum accomodata

data est, malamus tamen eam apprehendere, qva Jus effectus Justitiæ dicitur, & correspondet legi, regulæ itemq; dictamini agendorum.

§. II. Qvibus præmissis definimus Jus qvod sit: *Regula agendorum obligans & dirigen hominem in actionibus suis ad justitiam in easdem introducendam.* Dico jus esse regulam, forte non incongruè; Ut enim exemplar qvod artifex intuetur dirigit ipsum in operando; ita & juris intuitu & nos actiones nostras dirigere eidemq; conformes reddere debemus: siqvidem in nullum alium finem illa regula est proposita, qvem ut homines ad eandem sese in communi vita componere discant. Neq; tamen dirigit solum hominem aut dirigere potest, si forte ipsi libitum fuerit ad hanc normā respicere, sed obligatus insuper homo est & obstrictus, ut inde hauriat qvid se deceat aut dedebeat, ita ut si id facere omiserit non solum gravissime peccet, sed & pœnæ reus sit.

§. III. Sed qværas unde hæc rigorosa obligatio? Dico oritur illa vel ex ipsa rei natura, vel ex voluntate & potestate legislatoris. Prius fit qvando actus in se moraliter bonus vel malus est: v.c. Deum esse colendum, neminem esse occidendum, suum cuiq; tribuendum, honeste vivendum. Hæc præcepta obligant homines recte qvidem qvia vel à DEO vel ab hominibus inculcata atq; promulgata sunt; non tamen obligatio illa ex mero arbitrio Legislatoris dependet, sed intrinsece rebus ipfis cohæret, ita ut etiamsi nulla unquam Lex de Deo colendo, homicidio non committendo & sic porro, lata fuisset, homo tamen adstrictus fuisset, ad actionum moraliter bonarum executionem moraliter vero malarum intermissionem ipsa sanâ ratione hoc ei suggerente. Et hoc est qvod dicit Lud: *Molina tom. I. dejustit: & jur. disput. 3.n. 2.* Obligationem juris Naturæ oriri à natura objecti & sese diffundere in præceptum; cum contra obligatio juris positivi oriatur à præcepto & sese diffundat in objectum, de qvo jam videbimus.

§. 4.

§. IV. Scilicet ex voluntate & potestate Legislatoris
rantum oritur proprie obligatio, quando in ipsa re vel obje-
cto nihil est quod obligationem parat, sed sola voluntas
Legislatoris tò verum esse legis largitur, id quod obtinet
quando leges positivæ circa merè indifferentia versantur.
Potest tamen etiam tum à voluntate aut rectius potestate Le-
gislatoris lex, vim ac robur suum obtinuisse dici, quando qui-
dem fundamentum obligatorium in rebus ipsis deprehendi-
tur, ipsi tamen ex Sanctione Legislatoris proximus & recen-
tius vinculum superadditur, id quod fit, quoties præcepta
vel Juris Naturæ, vel divina positiva repetit Legislator atq;
promulgat. Ex quo tamen facile liquet non quodcunq; in-
dividuum humanum hujus qualitatis moralis capax esse sed
istud demum, quod unà cum imperio gaudet potestate con-
dendi leges, & obligandi eos qui ditione ejus subjecti sunt.
Plane Deus quo magis rerum omnium stator est atq; arbiter,
eo magis attribuendum illi jus præcipiendi vetandi cum ple-
nissimo obligationis effectu.

§. V. Objectum circa quod versatur Jus seu lex, sunt
actiones; non quæcunq; sed hominum, nec tamen in uni-
versum omnes, sed liberæ potissimum, quæ virtutis & vitii de-
cori & indecori capaces sunt. Substant tamē & huic directioni
actiones necessariæ, non quidem quatenus tales, sed quatenus
& ipsæ virtutis & vitii, decori & indecori capaces sunt. v. c.
edere bibere &c sunt actiones necessariæ subjacent tamen
& hæ directionilegum quatenus sc: ita cibo ac potu uti de-
bemus, uti honestas & salus reip. exigit. Circa has actiones
tam liberas quam necessarias justi & injusti capaces ita versa-
tur jus seu lex, ut illas præcipiat has vero vetet, ita, ut quot-
quot legem agnoscere tenentur, eidem & morem gerere, nec
quicquam in fraudem ejus facere debeant: Alias ubi hoc
minimine lex destituitur, ne legis quidem nomen obtinet
atq; meretur.

§. VI. Cum quoq; nullum in natura rerum agens
existat, quod non respiciat certum suæ actionis finem non
gen-

generalem modo illum seu gloriam Dei, sed particularerem etiam, ita qvoq; non temere aut frustra jura constituta atq; sancita sunt, sed habent sibi propositum finem justitiam scilicet in actiones hominum introducendam, non particularem modo illam, qvæ suum cuiq; tribuit sive ex debito sive ex merito, sed etiam universalem complexū omnium virtutum : Ut adeo jus in abstracto consideratum & ut sic, non tam intendat facere cives bonos & justos, sed & viros, qvamvis in particulari, jura alterutrum saltem pro scopo habere possint. Et qui alius finis normæ seu regulæ istius esse poterat? Cum enim actiones hominum virtutis & vitii decori & indecori capaces dirigere deberet, qvomodo commodius directionem illam perficere poterat, qvam in easdem introducendo illam qualitatem qvam ex normæ præscripto introducere debebat. Illa vero nulla alia erat qvam Justitia Universalis. Nov. 69. pr.

§. VII. Cœterum Jus ex communi Dd. sententia dividi potest: In divinum & Humanum. Divinum est vel Jus Naturæ vel Positivum. Jus Naturæ est iterum vel Primævum vel Secundarium. Positivum est vel Ceremoniale vel Forense & Judiciale. Humanum est vel Jus Gentium vel Civile. Illud iterum vel Primævum vel Secundævum. Civile est vel expresse sancitum s. scriptum, vel tacite introductum s. consuetudinarium. De singulis ordine.

§. VIII. Divinum Jus dicimus qvod Deum authorem habet, non solum qvidem qvatenus pro liberrima sua voluntate is genti Israëliticæ leges olim præscripsit, sed & qvatenus cordibus hominum in universum omnium implantavit jura qvædam & principia ipsius sanctitati & Justitiæ coæterna. Humanum dicitur, qvod ab hominibus ortum suum habet.

§. IX. Jus Naturæ primævum est: qvod Naturæ humanæ innotuit statim ab initio & cum origine generis humani sine omni discursu seu ratiocinatione. Magnific: Dominus Ziglerus in not. ad Grot. l. 1. c. 1. §. 10. qvo refer præcepta: de non lædendo, de honestevivendo §. 3. J. de J. & J. item de

DEO

DEO colendo, & sic porro. Sunq; præcepta ejus partim
affirmativa partim negativa. Illa uti Doctrinæ volunt, si uni-
cum excipias de Deo colendo (qvamvis & de hoc merito du-
bitari possit ut infra dicam §.19.) obligant qvidem semper,
sed non ad semper, hæc vero & semper & ad semper obligant,
de qvibus infra. §.cit. Inde etiam Jus Naturæ aliud Hypothe-
ticum aliud Absolutum est. Hoc semper obligat & ad sem-
per; illud autem semper qvidem obligat, non vero ad semper
hoc est non omni tempore ac loco: qvale præceptum hypo-
theticum Juris Naturæ erat illud de non ducendis invicem
fratribus & sororibus, qvippe qvod humanum genus non ut
multiplicandum, sed ut multiplicatum obligare debebat. In
Universum autem Juris Naturæ præcepta non tantum ideo
justa & recta sunt, qvia DEus voluit, sed qvia DEus aliter vol-
le non potest, (neqvaquam tamen hoc assertum nostrum de-
fectum aliquem in potentia Dei arguit; sed ita intelligendum,
qvod hæc atq; talia ab æterno Naturæ Dei convenientia & ex
eadem quasi resultantia non possit non velle censendum sit
Sanctissimum illud Ens) obligantq; omnes omnino homines
cujuscunq; status & conditionis sint ab eo qvidem tempore
qvo usus rationis sese exercere incipit: id qvod propter infan-
tes addendum erat. Hi enim qvoniam ratione suâ nondum
uti, neq; judicium de actuum convenientia aut dis conveni-
entia cum recta ratione ferre possunt, nec ad obsequium juris
Naturalis, nec ad pœnam ejus qvoad forum exterius obli-
gantur. Latet interim in ipsorum intellectu potentia qvæ-
dam proxima cognoscendi & dijudicandi, qvid naturæ ratio-
nali consentaneum & dissentaneum, qvæ qvamprimum im-
actum prodit & justa ætas ac plenior rationis usus accedit,
ipsos etiam obnoxios facit observantiæ juri Naturali præ-
standæ. Adjunctum hujus Juris inseparabile est immutabi-
litas, non qvidem ratione transgressionis, sed abrogationis
atq; dispensationis, non solum ex parte hominis, sed etiam
ex parte Dei ipsius, in tantum, ut eodem subjecto, objecto,

materia & circumstantiis manentibus ne DEus qvidem circa illud dispensare aut illud immutare possit.

§. X. Jus Naturæ secundarium est: qvod Natura docet homines per illationem consequentiæ certæ, seu qvod non omnem voluntatis humanæ actum procedit sed consequitur. Magnif. Dn. Zieg. c. l. ita postquam Domina rerum distincta introducta sunt, nefas est alienam rem in invito Domino lucri faciendi causa contrectare indeq; prohibitio furti Juris Naturæ est arg: l.42. D. d. V.S. Possuntq; circa hoc Jus Naturæ secundarium eadem qvæ ante de præceptis affirmativis & negativis, deq; immutabilitate diximus applicari.

§. XI. Jus divinum positivum qvatenus tale à libera Dei voluntate dependet. Dico qvatenus tale. Si enim pro jure divino positivo vendites præcepta Decalogi ideo qvod à Deo etiam in tempore fuerint promulgata, non qvidem negari potest in eo commune quid habere cum jure divino positivo; sed enimvero eorum origo non solum ex voluntate Dei libera aut promulgatione ista deducenda, sed qvia illa non potuit non voluisse DEus eo qvo ante diximus sensu, eademq; etiam cordibus humanis jam ante promulgationem istam solemnem inscripta erant, rectius ad Jus Naturæ qvam divinum positivum referenda. Prostant positivi juris divini in Sacro Codice potissimum præcepta Ceremonialia & forensia sive Judicialia, qvæ ut explicemus nostri instituti ratio non patitur: id tamen circa eadem notasse juvabit: uti Deus illa pro liberima sua voluntate, proq; salute reip. Ebraicæ sanxit; ita etiam illa in tempore fine eorum cessante abrogare, idemq; circa illa olim dispensare potuit. Et imprimis hodie post adventum Messiae ea in totum vim obligandi amiserunt, neq; attendi in foro debent nisi qvatenus morale quid in iisdem deprehenditur qvod merito Magistratus in administranda rep. observat. Magnif. Dominus Zieg. in not. ad Grot. l.2.6.1.p.m. 208.

§. XII.

§. XII. Interjura humana jus Gentium primastenet,
qvod alii hoc alii illo modo describunt uti videri possunt
Dd. ad §. 1. & 2. J. de J. N. G. & C. itemq; l. 1. & 2. de J.
& J. Nobis placet cum Magnif. Domino Ziegel: in Not: ad
Grot. loco superius cit: aliisq; Dd. distingvere inter jus
Gentium Primarium & Secundarium. Ubi illud nobis coin-
cidit atq; recurrit cum jure Naturæ secundario, qvæcunq; er-
go præcepta eo referri possunt, ea nos qvoq; referimus ad jus
Gentium primarium observatis unà iterum iis qvæ de præce-
ptorum affectionibus & adjuncto inseparabili diximus. Jus
Gentium Secundarium autem & qvod proprie jus Gentium
dicitur illud dicimus: qvod ab hominibus inventum est, men-
tis qvadam agitatione comparatis inter se rebus excogitatum
usu & necessitate exigente, adeoq; non tam rationis luce exor-
tum ut primævū, illud, qvā ratiocinatio in ductu collectū & usu
exigente accommodatum non tam naturæ integræ bonitati,
*qvam corruptæ necessitati. *Magnificus Dominus Ziegel. in not.**
ad Grot. p. m. 52. inde jura belli, pacis, fæderum, captivitatum,
servitutum itemq; contractuum ortum suum habuerunt §. 2. J.
d. J. N. G. C. Qvod si tamen qværas de fundamento obliga-
tionis Juris Gentium non aliud forte qværendum qvam qva-
tenus hoc jus vel ad Naturale vel Civile referri potest. Qvod-
cunq; ergo obligationem largitur præceptis Juris Naturæ vel
Civilibus idem etiam pro diverso respectu Juri Gentium robur
accommodabit.

§. XIII. Jus Civile qvatenus tale cuilibet reip. aut civita-
ti proprium est arg. §. 1. *J de J. N. G. & C. habetq; vim obligandi*
ex superioris voluntate vel expressa vel tacita. Prius fit qvando
is qvi summæ rerum præst expressa sanctione civibus suis jura
præscribit. Illa jura seu leges versantur vel circa indifferentia
vel circa jam jure naturæ aut divino præcepta aut prohibita. Si
legibus suis Magistratus comprehendit ea, qvæ jam jure divino
vel Naturæ præcepta aut prohibita sunt, nihil qvidem novum
promulgat, cum & ante legem à se circa hæc atq; talia latam
subditi iisdem obediere debeant, siq; contra fecerint puniri pos-
B 3 *fint,*

sint , sed saltem ante legis suæ vigorem obtinentia jura repetit atq; autoritate sua confirmat. Potest scilicet etiam Magistratus civilis præcepta Juris Naturæ divinaq; ampliare constrin-
gere arg. l. 6. D. de J. & J. ubi vid. sis Dd. & novum qvæ robor illis addere vi potestatis illius qvæ gaudet in civitate ubiq; ita ut subditi duplici vinculo adstricti eo cautius mercari discant sci-
turi se haud impune laturos , si tam proterve præceptis Juris Naturæ divinisq; nec non Magistratus civilis contravenire ausi fuerint. Et has leges in conscientia obligare subditos tanto mi-
nus dubium est, qvo magis recta ratio & conscientia etiam citra omnem Magistratus civilis sanctionem eadem nobis inculcat. Sed enimvero utrum Magistratus etiam jure Naturæ prohibita permittere possit in sua republica anxie disqviritur inter Dd. Nos stamus à parte Magnif. Dni. ZIEGLER. & Pufend. affirmati-
vam defendantium. Distinguendo tamen ab invicem permissionem & rem permissione illa contentam. Permissio legis civili-
lis non facit ut actus aliquis non sit contra legem Naturæ , aut ut qvis citra peccatum in Deum eum non possit admittere, sed duntaxat declarat, per potestatem civilem non prohiberi qui eum velit committere nec poena affici, atq; in foro humano istis actibus eosdem concedi effectus qui alias conseqvuntur ac-
tus etiam jure naturæ licitos. Sic Magistratus Christiani hodie passim tolerant Synagogas Judæorum , superstitiones Pontificias, & ejusmodi alia, & tamen illi propterea malum non procurant; permittunt, qvia tollere sine reip, concusione non possunt, non approbant; non puniunt, neutiquam tamen svadent aut mandant; circumscribunt, limitant, imminuunt, quantum possunt, non tollunt aut ponunt, sed in medio relin-
qvunt. Qvod sicuti ex salute reipublicæ illis licet, ita tamen propterea id qvod permittitur non constituitur in genere lici-
torum. Confer: Magnif. Dominus Zieg. Not. Grot. p. m. 65.
& Dominus Puf. Elem. Jurisprud. Universal. p. m. 228. seqq.

§. XIV. Indifferentia, ad qvæ legem latam nulla erat obligatio sed agi & omitti poterant citra violationem honestatis, circa qvæ diximus leges civiles ut plurimum versari in dupli-

duplici sunt differentia. Qvædam enim sunt indifferentia simpliciter ut potest gestare & non gestare gladium, uti vel non uti illo genere vini, cibi, potus, habitus: alia in differentia sunt secundum quædam speciem actus vel similem circumstantiam cum interim ratione exercitii sint necessaria uti sunt: fontes esse puniendos, liberalitatem esse exercendam &c: Quæ posteriori respectu ad jus Naturale vel divinum pertinere possunt, sed priori ad jus positivum, quatenus à Magistratu determinantur illi actus ad certam speciem vel circumstantiam iure naturali non expressam, sicuti videmus poenas à jure civili varie determinatas atque restrictas esse. In his omnibus forma propter quam id, quod alias indifferens erat, nunc pro necessario habetur & justum appellatur, est sanctio Legislatoris & Majestatis constitutio, vim obligandi eidem tribuens in tantum, ut etiam iisdem obedire in conscientia obligati sint, non quidem directe & per se, uti præcepta Juris Naturæ obligant, sed generaliter solum, hypotheticè & indirectè. Generaliter quatenus in genere decet naturam rationalem superioribus obedientiam praestare. Hypotheticè quatenus leges à superioribus latæ in jure Naturæ fundamentum habent & saluti publicæ inserviunt. Indirectè denique quatenus hæc vis obligandi descendit à suprema divina nempe potestate, adeo ut qui illam spernit ipsum Deum sprevisse videatur, modo illæ leges non impossibilia, injusta, turpia aut Juri Natura contraria contineant, quippe tum nullum robur obtinere possunt.

§. XV. Sed enimvero Juris civilis ac legum civilium tanta non est amplitudo atque latitudo obligandi, quam Juris Naturæ atque divini. Ejus enim præcepta uti ad universum genus humanum pertinent, & imprimis ea quæ Juris naturæ sunt ante omnem promulgationem idem obligant, ita leges Civiles mere tales non obligant nisi eos, qui sunt de republica, extraneos & alienæ jurisdictioni subjectos non obligabunt arg. l. ult. D. d. jurisdic̄t: nisi in quantum ibi quoque vel expresso vel tacito imperantium consensu receptæ sunt. Principem ipsum quoque seu Legislatorem non obligant quoad vim coactivam,

bene

bene tamen qvoad vim directivam arg. l. 4. C. de legib. Neq; tamen ullam authoritatem actu habent legesciviles anteqvam promulgatae sint venerintq; aut potuerint venire in notitiam eorum, qvibus datae atq; constitutae sunt. Est qvoq; hoc jus mutabile ita, ut cessante ratione ob qvam latum est prorsus abrogari possit. Multo magis dispensatio circa illud locum obtinebit. Sicut enim Principis est ferre legem si ratio exegerit; ita qvoq; si ratio cessaverit ipsius est eandem abrogare, cumq; sit lege à se latâ superior, poterit circa eandem qvoq; dispensare, sive nulla sive aliquva intercedat causa, qvanqvam posteriori casu minus lædatur bonum commune & ipse etiam princeps in foro interiori excusati reddatur. Magnif. Dn. Ziegl. in not: ad Grot. p. 454.

§. XVI. Abrogantur autem leges duplii potissimum modo. Unus est per legem, alter per consuetudinem contrariam. Ubi regulariter leges tempore posteriores derogant principibus arg: l. ult. D. de Confit: princip: Etenim cum duæ leges contrariæ consistere simul nequeant, alterutra obligacionem amittere debet, at qvæ alia illam amittere debebat, qvam prior, siquidem pro posteriori ipsa Principis voluntas nullius temeritatis aut absurditatis arguenda arperre pugnare videatur? Alter modus est per consuetudinem contrariam supervenientem, non vero antecedentem. Habet enim & consuetudo illam vim ut legem antecedentem vincere posse arg: l. 32. §. I. & II. seqq. D. d. Legibus Sct: modò gaudeat iis requisitis qvæ consuetudini juris effectum largiuntur, de qua nunc proprius videndum.

§. XVII. Scilicet jus civile non solum illud dicitur, qvod per expressam sanctionem à summo rerum Domino legis jurisq; vigorem in republ. obtinet, sed & qvod moribus introductum est. Dinturni enim mores, inquit Imperator, consensu utentium comprobati legem imitantur §. 9. J. de J. N. G. C. id est legis vim atq; effectum habent perl. 32. D. de Legibus Sctis Et videbatur naturâ æquissimum ut unusquisq; in causis indiferentibus se suasq; actiones conformaret actionibus reliquo-
rum

rum, qvi vivunt in republica. Cæterum cum ita consuetudines solo æqvitatis vinculo nitentes in foro civili sine effectu obligandi futuræ essent; merito approbatio Magistratus, si non expressa, tacita tamen reqvirebatur, qva mediante consuetudines pars Juris civilis effectæ sunt. Et qvidem rectissimè. Qvia enim omnis ratio ferendi juris tendere debet ad qvietem reipublicæ, commodumq; subditorum: & enim instituta qvæ tacitè & sensim populus ipse introducit, sine dubio optime genio populi convenient & à populo ipso pro commodissimis habeantur, æqvissimum erat, Magistratum iisdem approbationem suam largiri, cum & citra eandem consuetudines honestas vigere magna ratio svaderet. Neq; tamen qvuncq; actus promiscue ad consuetudinem introducendam sufficit, sed legitimus, rationabilis, nec Juri Naturæ aut divino contrarius, tempore insuper & actuum freqventia juxta notabilis, qvorū tamen determinatio ex utraq; parte Magistratus ac judicis arbitrio meritò relinqvitur arg: l. 1. D. de jur: delib. l. 32. pr. D. de usur. cui nunc plures nunc pauciores, qvandoq; etiam duo actus prout causa favorabilis vel odiosa erit, sufficere poterunt. Qvibus ita stantibus eundem effectum consuetudini qvam legi ut §. antecedenti dictum tr̄ibuumus, tam qvoad oblicationem qvam abrogationem: Idq; non solum valet qvando consuetudo nullam legem contrariam invenit per l. 32. & sq. D. de Legibus Sætis. Sed & qvando lex introducitur & invenit consuetudinem contrariam particularem per c. 1. x de Constit: in 6to imo qvando lex in vigore suo posita est & supervenit consuetudo contraria, ipsa legi derogare potest. Quantum ad prius cum Legislator non cognitas habeat singulorum locorum consuetudines, non præsumitur etiam illas abrogare velle. Zæf. ad tit. D. de Legibus n. 107. Quantum ad posterius utut per l. 2. C. qvæ sit longa consuet: consuetudo non vincat legem, illud tamen intelligimus de lege superveniente non antecedente uti jam §. anteced: id tetigimus.

§. XVIII. Porro sicut lex prior ex ~~prior~~ interpretationem commode recipit, ita & consuetudo optima legum dici-

C

tur

H 191

tur intergres. l. 37. D. de Legib. & in l. 38. D. eod. Igitur Callistratus ait: In ambiguitatibus quæ ex legibus proficiscuntur, consuetudinem vim legis obtainere. Quæ tamen omnia non ulterius sunt extendenda, quam quatenus consuetudo est in vigore posita, non abolita per desuetudinem, non revocata per legem posteriorem. Id quod pari modo ad Leges expressas civiles applicari debet.

§. XIX. Postquam de speciebus Juris pro instituti ratione breviter vidimus, & sæpe occurrat ut in communi vita præcepta Jurium diversorum circa actus occurrentia dubium reddere possint agentem cui adhærere debeat; paucis etiam de his videbimus. Ubi I. talem ponimus regulam: Semper affirmativum præceptum cedit Negativo. Hoc est: Quoties concurrunt duo præcepta, quorum alterum injungit aliquid, alterum prohibet, tunc secundum negativum se conformare debet is qui dubius est. Injungant ergo licet mihi parentes homicidium, adulterium, ut ut iisdem ex lege Naturæ obedientiam præstare debeam, satius tamen est adhærere præcepto negativo de non occidendo de adulterio non committendo. Cujus ratio petenda est ex natura præceptorum affirmativorum & negativorum. Præcepta enim negantia ut Scholastici loquuntur, semper obligant & ad semper. A malo enim quod interdicunt, ita abstinere jubent, ut nullo unquam temporis momento committatur, qua ratione semper abstinendum a homicidio, furto, adulterio, blasphemia &c. Affirmativa autem præcepta obligant quidem semper sed non ad semper, sive pro quovis temporis articulo, sed tum demum, cum præsto est objectum, & tale, quale præceptum exigit, ut actiones circa illud exerceri oporteat. Ita misericordiam jubemur exercere erga pauperes, at validi & improbi mendicantes, tales non sunt, quales beneficentia prosequi jubemur. Ita præceptum de amando Deo non semper requirit actum elicitum & exercitum, cum humana conditio ejusmodi perpetuitatem non ferat, sufficit si aliquando & certo tempore amet, nec eo tempore, quod amor exigitur aliquid faciat contrarium, quod amo-

rem

rem expellat. *Magn. Dn. Zieg. Not. Grot. p. m. 395.* Et hoc in
Præceptis Juris Naturæ obtinet, in qvibus, uti ex qvo vis eorum
in universum omnium in tempore se exeruit, non datur prio-
ritas & posterioritas id efficiens, ut prioribus posteriora dero-
gent, cum utraq; tam negativa qvam affirmativa, immutabi-
lia sint; ita tamen in præceptis mere civilibus ad istum forte
modum procedi non oportet sed potius respiciendum qvæ-
nam lex posterior qvænam prior, illiq; tutò adhærendum.

§. XX. Altera regula esto: Ubiq; in negotio ali-
qvo duo committuntur præcepta superius cum inferiori, tunc
inferius cedat superiori necessum est. v. c. Sint' duo illa præ-
cepta. Res domino invito non est afferenda. item Reip. in-
terest lites abbreviari & dominia rerū non esse in incerto *l. i. D.*
de usucap. & ult. pro suo. Ubi posterius sine dubio, qvia respi-
cit beatitudinem totius civitatis & majus post se trahit com-
modum, uti est superius altero, ita qvoq; hoc vim & robur
qvasi suum amittet in collatione & concursu cum illo. *vid.*
Did. Covarruv. ad c. possessor. 2. de R. J. in b. p. 3. Laym. l. 3. Tr.
1. c. 8. n. 34. Selden. in mar. claus. l. 1. c. 26. Hahn. an Wesenb. de
usucap. n. 9. Qvare ut ut nemini invito res sua afferenda sit,
potest tamen Magistratus civilis, qvando videt interesse rei pu-
blicæ, ut dominia diu non sint in incerto, juste disponere, ut
qvandoq;, in usucaptionibus puta, invito qvasi domino res sua
afferatur. Dico qvasi invito. Nec enim omnino invitum dici
potest, qvi rem suam patitur ab alio usucapi. *l. 28. D. de V. S.*

§. XXI. Regula tertia ita se habeto. Inter leges qvæ
a potestatis subordinatis profiscuntur, lex inferioris po-
testatis, cedit legi superioris, ubi utriq; simul satisficeri nequit.
Inde oportet Deo magis obedire qvā hominib⁹ *Act. 4. v. 19.* Nisi
tamen lex divina obligationem suam amiserit, ut supra dixi-
mus de lege forensi & Ceremoniali Mosaica, qvæ uti hodie non
amplius nos obligant, ita si lex Civilis aut consuetudo
in contrarium extet, recte se iis subditi accommoda-
bunt. Ex eodem fundamento dependet qvod iussa supremi
in territorio Domini merito tollant statuta Municipalia aut.

Magistratum inferiorum iussa si utraq; simul stare nequeant arg. l. 3. §. 5. inf. D. de sepulc. violat. qvodq; Regum iussa iussis parentum præponderent.

§. XXII. Qvarta regula esto: Qvod tantum permittitur; cedit ei qvod jubetur: Evidem permissiva, si accurate loqui velimus, speciem juris non constituunt. Cum enim lex seu jus per naturam suam involvat præceptum & per consequens obligationem, tale qvid non potest constituere speciem obligationis, ad qvod ego non obligor, sed qvod facere aut intermittere impune possum. Qvia tamen per indirectum permissa qvoq; ad effectus juris referuntur arg: l. 7. D. de Legibus ideoq; & hic qvatenus agimus de concurrentibus principiis agendi pugnantibus, intacta ea omitti non debebant. Qyamvis ergo Jure Naturæ qvafsi permissum videatur omnibus indistincte hominibus capere feras, & qylibet de rebus suis pro lubitu disponere etiam cum abusu possit. l. 21. C. Mandati l. 25. §. 11. D. d. hered. pet. qvatenus tamen hodie privatis interdictum sectari feras bestias, aut etiam certo in casu iidem res suas pro lubitu distrahere aut retinere qvandoq; prohibentur, merito qvod permissum videbatur cedit ei qvod jubetur.

§. XXIII. Regula Qvinta esto: Qvando uni ex duabus propositionibus est contraveniendum, illa tunc intelligitur permissa, qvam violari minoris interest. Valet hæc regula de legibus civilibus circa res sua naturâ indifferentes latis, non vero de moralibus. In his enim uti non dantur majus & minus mala absolute & in se consideratâ malitia, ita nec unum præ altero eligi potest: Qvare si aut homicidium aut adulterium aliqui perpetrandum injungatur sub comminatione mortis, qyamvis videri posset adulterium tam grave peccatum non esse qyam homicidium, aut etiam satius sit tale qvid committere, qyam sine culpa trucidari: neutrum tamen committendum, si qvidem non sunt facienda mala ut inde eveniant bona, qvin potius expectandum, qvid per Dei justitiam in nos decerni possit aut non possit. In civilibus vero uti dixi regulæ huic locum esse tali casu probari potest. Sint leges duæ: Una, ne

qvis

- 14

15

qvis die feriato cūm armis in publico v̄ersetur: Altera, ne qvis signo auditio tumultus indice domi se contineat, sed cum armis Magistratui in foro p̄aestō sit. Tumultus oritur die feriata: Quid faciendum cūlibus legib⁹ ita invicem pugnantibus? Putarem eum minoris intersit priorem violari qvam posteriorem, cives debere cum armis prodire, siqvidem & ista exceptionem continere videbatur, nisi tumultus causa à Magistratu cives evocentur. Dn. Puf. J. N. G. l. 5. c. 12. §. 23. p. m. 736.

§. XXIV. Sexta regula hæc esto: Lex bene fidentiæ cedit legi gratitudinīs, item Lex charitatis cedit Legi justitiæ. Non eo qvidem sensu ac si cum Moralistarum communi Schola in genere morum beneficentiā gratitudini, justitiam charitati opponamus vid. Laym Theol. Mor: p. 3. tr. 3. l. 3. c. 5. p. m. 346. n. 7. ita ut qvid justum esse possit, repugnet tamen charitati, aut qvid cum lege gratitudinis convenire beneficentiæ tamen legi repugnare possit. Cum enim in his virtutibus moralibus perpetuus & harmonicus quasi qvidam sit concentus, non possunt non actus secundum illas editi invicem convenire & amice conspirare vid Magnif. Dominus Zieg. in not: ad Grot: l. 2. c. 17. §. 9. p. m. 401. sq. Eo tamen sensu putamus admitti posse istas regulas, qvatenus in foro externo lex gratitudinis atq; justitiæ vult, ut seposita quasi lege beneficentiæ aut charitatis qvandoq; secundum ipsas operemur: Ita eqvidem lex charitatis vult ut proximum amemus sicut nosmet ipsos, qvando tamen de s̄ontibus pæna sumenda est, videtur illa lex charitatis in foro externo cessare: Item qvando eandem rem & benefactor & pauper qvicunq; nullo beneficio mihi cognitus in pari necessitate constituti à me petant, satius est benefactori succurrere qvam ignoto, nisi forte rem ex æquo diviendo utriusq; necessitatibus subveniri posfit, qvo casu tutior forte hæc via erit illa priori. Scilicet si ex vero rem æstimare velis & secundum forum internum nulla pugna his casibus inter legem gratitudinis & beneficentiæ, justitiæ & charitatis occurrit, sed potius lex charitatis ex lege justitiæ, & lex beneficentiæ ex lege gratitudinis limitatur atq; restringitur, ita ut proxi-

sum merito amemus sicut nosmet ipsos nulloq; malo afficiamus, nisi qvatenus illud ad conservandum bonum publicum ex lege justitiae fieri debet, aut etiam ut egentibus liberalitate & beneficentia sine discrimine succurramus, nisi tamen lex gratitudinis locum faciat peculiari objecto circa qvod eadem occupari debeat.

§. XXV. Possemus ejusmodi regulas plures cumulare & hoc apponere, nisi instituti ratio habenda esset. Qvare illos qvas posuimus contenti de præcipuo Juris adjuncta æqvitate scilicet paucis videbimus. Definitur autē illa ab Aristotele *s. Eth. 14.* hoc modo: Æqvitas est correctio juris legitimi, eā parte, qva propter universalitatē deficit: Dicitur 1. Correctio seu emendatio, non qvod error aliquis in lege occurrat, qvi emendetur: sed qvia lex generaliter fuit posita, nec omnes casus particulares ac circumstantiæ in iis occurrentes definiri potuerunt. Qvando enim legislator humanus vult condere aliquam legem pro tota communitate, qvæ utilis ac justa sit, non potest prævidere omnes circumstantias & casus particulares, qvi eventuri sunt, ac proinde fit ut lex ipsius aliquando deficiat in aliquo casu particulari non præviso. Hic defectus postea ex æqvitate corrigendus est, qvod tunc fit, qvando viri prudentes judicant legislatorem excepturum fuisse talem casum, si illum prævidisset.

§. XXVI. Differt hoc ipso 1. æqvitas à dispensatione, qvæ legis obligationem in aliquo casu particulari tollit; æqvitas vero legem non tollit, sed qvo sensu sit accipienda monet, ne legis aliqua obligatio ibi fingatur ubi nulla plane est. Differt 2. æqvitas ab abrogatione: qvando enim declaratur legem aliquam hic & nunc non valere, tunc lex ut aliqui volunt non qvodammodo abrogatur. Manet enim post emendationem ac interpretationem talem lex etiamnum in suo vigore; & ad ejus observantiam, extra talem casum individuum, obligati sunt subditi. Qvod fieri non posset, si qvodammodo abrogaretur. Differt 3. æqvitas à jure Naturæ. Neq; enim illa emendatio est ipsa lex Naturæ, licet legi Naturali s̄ape sit

con-

conformis. Imo contingit ut in lege aliquam positiva humana defectus suppleatur per aliquam legem positivam humanam, quae tamen formaliter jus Naturale non est.

§. XXVII. Dicitur 2. Correctio Juris legitimi, quod nos accipimus de Jure civili ac Gentium imprimis secundario. Ita e. g. Juris gentium est Legatos esse inviolabiles. Contingat vero ut ad Imperatorem Romanum Legati alias Regis aut Principis missi Viennæ seditionem moveant, aut alio modo pacem publicam turbare velint; æquitas monet delicta talia non debere impunita manere. Neque enim æquitas ad solam benignitatem, sed ad rigorem quoque & severitatem pertinet. Ut enim ob diversitatem circumstantiarum lex ea parte, quam requiritur benignitas, deficere potest; ita & eandem ob causam ea parte, qua rigor requiritur, deficere potest. Quantum ad jus Civile ponamus legem latam esse de portis urbis in obsidione non aperiendis: Contingat autem cives quosdam reip. utiles elapsos e manibus hostium, apud quos captivi fuerant, ad urbem se recipere. Hic æquitas requirit, ut portæ aperiantur contra verba legis.

§. XXIX. Ex quibus jam constat æquitatem propriè sic dictam non invenire locum in jure naturali ac divino. Habet quidem in lege Naturæ locum simplex interpretatio, non tamen, (salvo meliori judicio) interpretatio ex æquitate. Prior probatur: quia vir prudens potest interpretari mentem legislatoris, quo pacto Salvator quoque interpretatus est præcepta legis moralis præsertim de homicidio, adulterio, perjurio aliaque. Posterior probatur, quia interpretatio Legis ex æquitate nihil aliud est, quam emendatio legis deficientis in aliquo casu particulari. At lex naturæ nunquam deficit. Lex enim æterna à qua lex Naturæ mentibus hominum indita nunquam deficit.

§. XXX. Idem dicendum de lege divina scripsit uti jam monuimus, quod scilicet & hic simplex quidem interpretatio non item emendatio per æquitatem locum inveniat. Prima pars patet: Quia Maccabæi interpretati mentem legis divinæ de sanctificando Sabatho, & judicarunt non esse contra sanctificationem

onem Sabbathi, pugnare contra hostes 1. Maccab: 2. Et Christus eandem legem interpretatus est cum Luc: 14. dixit, in Sabbatho licitum esse sanare ægrotos, & asinum è foveâ educere. Altera pars probatur: qvia correctio legis per æqvitatem supponit defectum legis in casu aliquo particulari non præviso à legislatore. Talis defectus non potest esse in lege divina. Nullus enim casus particularis est, qvem Deus ab initio non præviderit.

§. XXX. Et ejusmodi qvidem moderatam legis correctionem, justam limitationem, benignamq; juris interpretationem ipsa circumstantiarum lege non expressarum varietas necessario postulat, nisi summam ex lege injuriam & injustitiam derivare velimus. Qvomodo autem interpretatio legum commoda in casibus aliis fieri debeat; nos aliis discutendum relinqvimus disputationi nostræ hâc vice imposituri

FINE M.

Ad
GENEROSSISSIMUM
DN. CHRISTOPH ADAM
ab ARNIMB
Cum doctas theses qvas de JURE conscripse-
rat publicè è Cathedrā Juridicā disputando
defenderet.

Dignum Ingenio *TUO* specimen edis , &
qvàm conceperis ubertim prima JurisNo-
stri semina ostendis. Omnia principiis in-
sunt , & habet qvibenè cœpit dimidium facti.
Qvo super ego totus in lætitias abripior, ut sunt
ridentes messes, & ovantes vindemiæ. Qvando-
qvidem labores acti omnes sunt jucundi. Et ut
ille *TUUS* quem haec tenus indefessus frangis ex
Euripidæ oraculo *TIBI sit ευκλείας πατήρ*, ex ani-
mo voveo, tūm ut antiquum omne Illustris Fa-
miliæ Tuæ decus in Te Tuisq; meritis feliciter
perennet.

Tuus omni studio& servitio deditis.

FRANC. HENR. HÖLTICH, D.

ad

Ad Generosum Nobilissimumq;_z
JUVENEM,
DN. CHRISTOPH ADAM
ab ARNIMB,
Eqvitem Saxonicum,
CONRAD SAMUEL SCHURTZFLEISCH.
Hist. P. P. Extraord.

Dudum scio, magna esse tue gentis ornamenta ; & letor, quum
conniti te video, ac serio id facere & constanter, ut ea quotidie
augeas atq;_z amplifices magis. Nam & talem TE esse convenit, nec
alia vestigia sunt, quibus ad laudem & veras regendae reipubli-
ce artes ingrediari. Itaq;_z te haud fallunt tua rationes, & prorsus recte
existimas ac preclarè, non leve quidem esse , quod sorte nascendi ab
Illustribus Parentibus est tributum tibi, sed ei dignitati, que fretum in-
genio deceat, non suffeturum, nedum tibi, qui hanc assequi quoque stu-
deas. Erit tempus, quod Te usu, alios exemplo doceat, consilium fui-
se optimum , quod studiis te dares gnaviter, haec autem præcipua reti-
neres, quorum & in vita civili amplissimus usus est, & in prudentia juris
per magnum momentum. De me velim ; consuetudinis nostræ memor-
sis, & existimes saltem , nunquam me tui velle obliisci, nec posse tuae
virtutis , tantum obtestari , ut quem cœpisti, hunc teneas in posterum
laudabilis instituti cursum.

Wittenbergæ ex Museo KAL. MAJ. A. 619 Loc LXXIV.

Qvis

QVis ardor tanto pectus incitat motu
Supraq; pressas evehit soli sedes
Cœloq; milcet, **N O B I L I S**, fatigentes
Dum spernis horas, indolesq; depolcit
Per eruditas ambulare Doctorum
Curas Virorum, extricare perplexa
Purgare Verum sordibus vetustatis.
Qvæ cuncta dum nos impiger doces pennâ
Qvæ præsttit Parentis æneus fulgor
Æternitatis præmio supervenire,
Tuosq; sæpè gaudiis graves redde.

*Per quā Generoso ac Nobilissimo Dno.
Respondenti hoc honoris officiis can-
sâ posuerunt*

Ziegleriani Convictores.

Siegenburgi Comitatus

Datum der Entleihung bitte hier einstempeln!

14 März 2008

SLUB DRESDEN

3 0381496

